ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΝ

ΠΡΟΝΟΙΑ

ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΥΡΙΟΥ ΜΕΛΕΤΙΟΥ

ΕΤΟΣ Θ΄. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΗι 8 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1919. ΑΡΙΘ. 190

ΟΜΙΛΙΑ ΣΥΝΤΟΜΟΣ
ΕΙΣ ΤΟΝ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΤΗΣ ΑΠΟΚΡΕΩ

Πόσον ἐξυψώνει τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν ἡ ἀρχή, τὴν ὁποίαν προβάλλει ὁ Παῦλος εἰς τοὺς χριστιανοὺς διὰ τῆς σημερινῆς περικοπῆς ἐκ τῆς πρώτης πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς του!

Ὀφείλομεν νὰ μὴ σκανδαλίζωμεν τοὺς ἀδελφούς μας μὲ τὰς ἁμαρτίας μας καὶ τὰ κακά μας παραδείγματα. Ὁ κανὼν τῆς διαγωγῆς τοῦ ἀληθοῦς χριστιανοῦ ἐκτείνεται καὶ περαιτέρω. Ἕως ποῦ; Ὁ Παῦλος τὸ διδάσκει μὲ τὴν περίφημον διακήρηξίν του· «*εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέας εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω*».

Τί ἕπεται ἐκ τούτου; Ὅτι ἀκόμη καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχει ἁμαρτία καθ' ἑαυτήν, ὀφείλομεν νὰ θυσιάζωμεν ἓν δικαίωμά μας, ἐὰν ἠθέλομεν ἀντιληφθῇ ὅτι, ἐνεργούμενον τὸ δικαίωμά μας τοῦτο, ὅτι, ἐνασκουμένη ἡ ἐξουσία μας αὕτη, ἤθελαν σκανδαλίσῃ καὶ ἐπηρεάσῃ κακῶς ψυχάς, αἱ ὁποῖαι οὔτε ἐπαρκῶς ἀκόμη εἶνε φωτισμέναι εἰς τὴν θρησκευτικὴν γνῶσιν, οὔτε σταθερὰ στερεωμέναι εἰς τὸν βράχον τῆς ἀρετῆς.

Τοιαύτη τις περίπτωσις εἶχε προκαλέση τὴν προσοχὴν τοῦ ἀποστόλου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κορίνθου, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἱδρύση μὲ τόσους κόπους καὶ πρὸς τὴν ὁποίαν ἐξεκαίετο μὲ τόσον πατρικὴν στοργήν. Κορίνθιοι χριστιανοὶ ἔτρωγον καὶ κρέατα τῶν εἰδωλοθύτων μὲ τὴν ἀντίληψιν ὅτι, τρωγόμενα ὡς ἁπλᾶ κρέατα, ὡς ἁπλῆ τροφή, δὲν ἀπετέλουν ἀπηγορευμένον διὰ τὸν χριστιανὸν εἶδος καὶ δὲν προσέκρουον εἰς καμμίαν θρησκευτικὴν ἐντολήν.

Ἄλλοι ὅμως χριστιανοὶ εἶχον διάφορον ἀντίληψιν. Αὐτοὶ ἐθεώρουν εἰδωλολατροῦντας ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔτρωγον ἀπὸ τὰ εἰδωλόθυτα κρέατα, καὶ ἐσκανδαλίζοντο. Ἀλλ᾿ ἐσκανδαλίζοντο καὶ ἄλλως. Ἀφοῦ χριστιανοὶ ἔγκριτοι δὲν ἀπηχθάνοντο τὰ εἰδωλόθυτα, αὐτό, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν των, ἐσήμαινεν ὅτι θὰ ἠδύνατό τις, καλῶς καὶ ὁσίως, νὰ προσέρχεται εἰς τὰς εἰδωλικὰς τελετάς, χωρὶς ν᾿ ἀποτελῇ τοῦτο πταῖσμα κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Τοιουτοτρόπως τὸ σκάνδαλον ἠγείρετο διπλοῦν καὶ ὁ ἀπόστολος ἐκλήθη νὰ δώσῃ τὴν συμβουλὴν καὶ τὴν γνώμην του. Καὶ τὴν ἔδωκε.

Τί εἰπών;

Ὅτι μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν ψυχῶν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἀλληλεγγύη, ὅτι οἱ περισσότερον φωτισμένοι καὶ τελειότεροι εἰς τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἀρετὴν ὀφείλουσι νὰ οἰκονομῶσι τὰ κατ᾿ αὐτοὺς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀσθενεστέρων κατὰ τὴν πίστιν. Καὶ ὅτι ἡ οἰκονομία αὕτη τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης πρέπει νὰ γίνεται ἀκόμη καὶ μὲ στερήσεις τινὰς καὶ θυσίας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀπαιτοῦνται μὲν ὑπὸ τῆς θρησκείας, ἀλλ᾿ ἐπιβάλλονται εἰς τὸν χριστιανὸν καθ᾿ ἣν περίπτωσιν ἄλλως θὰ ἐσκανδαλίζετο ὁ ἀδελφὸς καὶ θὰ διεκυβεύετο ἡ ψυχική του σωτηρία.

Μὲ τοιαύτην ἀρχὴν ἡ γνώμη τοῦ Παύλου δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε ἄλλη παρὰ ἐκείνη, τὴν ὁποίαν διετύπωσεν. Ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ φάγῃς κρέας εἰδωλοθύτου ὡς ἁπλοῦν κρέας· ἀλλ᾿ ἐφόσον ἡ τοιαύτη πρᾶξίς σου θὰ σκανδαλίσῃ ἀδελφούς σου, θὰ τοὺς ἐγείρῃ ἐναντίον σου, ἢ θὰ τοὺς καταστήσῃ μιμητάς σου, ἀλλὰ διὰ νὰ φέρῃ πρόσκομμα εἰς τὴν ἰδικήν των σωτηρίαν, τὸ καθῆκόν σου εἶνε πρόδηλον· ὀφείλεις νὰ μὴ φάγῃς.

Θὰ ἔλεγεν ὅμως ἴσως κάποιος· καὶ τί μέλει εἰς ἐμέ, ἐὰν σκανδαλισθῇ ὁ ἄλλος; Ἂς ἐφρόντιζε νὰ μὴ σκανδαλισθῇ.

Τί σὲ μέλει; Κατὰ τῆς τοιαύτης κραυγῆς ἀντεπεξέρχεται ὁ Παῦλος. Πῶς νὰ μὴ σὲ μέλη προκειμένου περὶ ἀδελφοῦ σου, *«δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανε;»*

Καὶ μήπως καὶ δι' ἡμᾶς δὲν ἔχυσεν ὁ Χριστὸς τὸ αἷμά του; Διατί δὲ τὸ ἔκαμε; Μᾶς ἦτο ὑποχρεωμένος; Ἀλλ' ἡμεῖς εἴμεθα μόνον ἔνοχοι καὶ παραβάται, υἱοὶ ἀγνώμονες καὶ θρασεῖς, ἄξιοι τῆς θείας ὀργῆς. Καὶ ὅμως ὁ Χριστὸς δὲν εἶπε· *τί με μέλει διὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς αὐτούς; Ἂς ἐφρόντιζον νὰ μὴν ἁμαρτάνουν.* Ἀλλὰ τί ἔκαμεν; Ἐξ ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας ὄχι μόνον ἐταπεινώθη ὑπὲρ ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν.

Τίνων ἡμῶν; Πάντων. Καὶ χάριν ἐμοῦ, καὶ χάριν σοῦ, καὶ χάριν τοῦ καθενός. Ἐὰν λοιπὸν σώζεσαι, σώζεσαι ἀπὸ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν θυσίαν τοῦ Ἰησοῦ. Ὥστε, πῶς θὰ ἀρνηθῇς καὶ μίαν ἐκ μέρους μου στέρησιν, μίαν αὐταπάρνησιν, προκειμένου νὰ συντελέσῃς δι' αὐτῆς εἰς σωτηρίαν τοῦ ἀδελφοῦ σου; Ὁ Ἰησοῦς ἐθυσίασε τὴν ζωήν του. Θὰ ἀρνηθῇς σὺ μίαν ἀσήμαντον ἀποχὴν ἀπὸ ἓν φαγητόν;

Ἡ ἀρχὴ αὕτη δύναται νὰ μᾶς καθοδηγήσῃ ποία ἡ ὁδός, τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν ν' ἀκολουθήσωμεν καὶ εἰς μερικὰ ἄλλα ζητήματα Πηγαίνεις, λόγου χάριν, εἰς τὸ θέατρον, καὶ φρονεῖς ὅτι εἶσαι ἱκανὸς νὰ μὴ βλάπτεσαι, ἐπειδὴ γνωρίζεις νὰ ἐκλέγῃς τὰς ἁγνὰς παραστάσεις, ἢ ἐπειδὴ δύνασαι νὰ μὴ μολύνεσαι καὶ ἀπὸ τὰ ἀκάθαρτα ἀκούσματα καὶ θεάματα. Ἀλλ' ἡ σύζυγός σου, ὁ υἱός σου, ἡ κόρη σου, ὁ φίλος σου, ὁ ὑπάλληλός σου, ὁ δεῖνα ἢ ὁ τάδε γνώριμός σου, λέγουν, ἀφοῦ αὐτὸς πηγαίνει, ἂς πηγαίνωμεν καὶ ἡμεῖς.

Ἂς πηγαίνουν! Θὰ εἴπῃς. Ἀλλ' ἐὰν αὐτὸν δὲν γνωρίζουν νὰ ἐκλέγουν καὶ δὲν εἶνε ἱκανοὶ νὰ ἀντέχουν εἰς τὰ ἠθικὰ μολύσματα; Ἐὰν αὐτοὶ μεταβαίνουν εἰς τὸ θέατρον, διὰ νὰ διαφθαροῦν καὶ νὰ ἀπολεσθοῦν; Πῶς θὰ εἴπῃς τότε: *δέν με μέλει;* Ὁ Χριστὸς ἀπέθανε ὑπὲρ αὐτῶν, ἐξετέθη εἰς τόσας στερήσεις, εἰς διωγμούς, εἰς πικρίας. Καὶ σύ, ὅστις ἐσώθης διὰ τῆς τοιαύτης ἀγάπης καὶ θυσίας, πῶς δύνασαι νὰ εἴπῃς: ἂς σκανδαλίζεται καὶ ἂς χάνεται ὁ ἀδελφός μου; Εἶνε ἰδική του ὑπόθεσις· ἐγὼ δὲν ἐννοῶ νὰ στερηθῶ τὰς ἀπολαύσεις μου.

Χριστιανὸς εἶσαι; ὀφείλεις νὰ εἶσαι καὶ φιλάδελφος, καὶ νὰ κάμνῃς ὅ,τι δύνασαι ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν σου. Χρειάζονται τὴν διδα-

χήν σου; Τὴν ὀφείλεις. Τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν μακροθυμίαν σου; Τὴν ὀφείλεις. Τὸ καλόν σου παράδειγμα; Τὸ ὀφείλεις. Ἀλλὰ θὰ τοῖς ἦτο ὠφέλιμος καὶ μία στέρησίς σου, μία θυσία σου; Καὶ ἐδῶ ὀφείλεις.

Ἐὰν ἔχῃς ἐξουσίαν, ἀλλὰ δὲν δικαιοῦσαι νὰ σκανδαλίζῃς τὸν ἀδελφόν σου. Τὸν σκανδαλίζεις δέ; Ἁμαρτάνεις. Καὶ δὲν ἁμαρτάνεις μόνον εἰς αὐτόν. Θέσε ὑπ' ὄψιν σου καὶ πρόσεχε καλὰ εἰς τὴν ὑπόμνησιν αὐτὴν καὶ ἀπειλὴν τοῦ Παύλου· *«οὕτω δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφούς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε»*.

Πόσον θὰ ἦτο ὑψηλὴ ἡ ζωή μας καὶ πόσον θὰ ἦτο λαμπρότατα ἐνηρμονισμένη, ἐὰν ἠκούετο καὶ ἐφηρμόζετο γενικώτερον ἡ σύστασις αὕτη τοῦ ἀποστόλου!

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ
ΕΙΣ ΤΑ ΕΙΡΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Β'. ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

Τῷ Σεβασμιωτάτῳ Μητροπολίτῃ Ἀθηνῶν καὶ Προέδρῳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κ. κ. Μελετίῳ, τὸν ἐν Χριστῷ ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν ἀπονέμομεν.

Σεβασμιώτατε,

Τὰ κατὰ τὴν ἐκλογὴν Ὑμῶν καὶ ἀνάρρησιν εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Θρόνον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρῶτοι μαθόντες ὡς ἐκ τοῦ συνδέσμου τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιότητος μετὰ τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ἐπὶ τῇ ἐνθρονήσει Αὐτῆς χαροποιὸν ἄγγελμα, ἤδη ἔχομεν τὸ εὐτύχημα τῆς λήψεως καὶ τῶν εἰρηνικῶν Αὐτῆς γραμμάτων, δι' ὧν ὡς Πρόεδρος τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος προσαγορεύει ἡμᾶς κατ' ἔθος ἀρχαῖον λίαν σεβαστόν, τὸν ἐν Χριστῷ ἀδελφικὸν ἀπονέμων ἀσπασμὸν καὶ τὴν ἄνωθεν εἰρήνην εὐαγγελιζόμενος τῇ καθ' ἡμᾶς Ἁγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ.

Ἡ χαρὰ ἡμῶν, ἀγαπητὲ καὶ περιπόθητε ἀδελφέ, ἐπὶ τῇ θείᾳ χάριτι, συντελέσει πάντων τῶν νενομισμένων ἐκκλησιαστικῶς καὶ κανονικῶς καὶ ἀναλήψει τῆς διακυβερνήσεως τοῦ Θρόνου ἐκείνου, ὃν ἐκόσμει πλειὰς ἐνδόξων Ἱεραρχῶν ἀπὸ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου καὶ Ἱεροθέου καὶ ἐφεξῆς, εἶνε ἀνεκλάλητος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν θλῖψιν ἡμῶν ὅτι ἐστερήθημεν τῶν πεφωτισμένων ὑπηρεσιῶν Ὑμῶν, διότι ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι κατὰ τὸ ὀκταετὲς διάστημα, καθ᾽ ὃ ὡς Μητροπολίτης Κιτίου διετελέσατε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Κύπρου, πολλὰ τὰ ἀγαθὰ ἐν αὐτῇ συνετελέσθησαν. Εἰς πάντα δὲ ταῦτα εἴ πέρ τις καὶ ἄλλος συνετέλεσεν ἡ Ὑμετέρα ἀγάπη. Οὕτω δὲ τὸ ὄνομα Αὐτῆς συνεδέθη ἀρρήκτως μετὰ τῆς προόδου τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἡ δὲ ἐκκλησιαστικὴ καὶ πολιτικὴ Ἱστορία τῆς Νήσου πάντως λίαν εὔφημον μνείαν θὰ ποιήσῃ καὶ πολλὰς σελίδας ἐπὶ τούτῳ θὰ ἀφιερώσῃ περὶ Αὐτῆς.

Μὴ θέλοντες νὰ πλήξωμεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν μετριοφροσύνην Αὐτῆς, δὲν περιγράφομεν λεπτομερέστερον τὰ ἐπιτελεσθέντα ἐνταῦθα ἀγαθὰ τῇ πολυτίμῳ Αὐτῆς συμπράξει.

Ἀλλ᾽ ἐξ ἄλλης ἐπόψεως δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὴν μετάθεσιν Ὑμῶν εἰς τὸν πρῶτον Θρόνον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὡς εὐδοκίαν Θεοῦ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ ἐν τούτῳ ἡ Ἐκκλησία Κύπρου ὡς ἀδελφὴ συγχαίρει, κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, εὐοδουμένου ἑτέρου μέλους τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος.

Κρίνοντες δὲ τὰ τῆς μελλούσης δράσεως τῆς Ὑμετέρας ἀγάπης ἐκ τοῦ ἐνθρονιστηρίου Αὐτῆς λόγου, δυνάμεθα νὰ εἴμεθα εὐέλπιδες περὶ Αὐτῆς.

Ἅπαντα τὰ κεφαλαιώδη διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ζητήματα παρελαύνουσιν ἐν αὐτῷ καὶ προσλαμβάνουσι τὸν προσήκοντα χαρακτῆρα ἐν τῷ εὐρεῖ καὶ ὑψηλῷ προγράμματι Αὐτῆς.

Διαφλέγεται ἡ Ὑμετέρα Σεβασμιότης ὑπὸ τοῦ πόθου, ὅπως πάντες οἱ θεσμοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, οἵτινες ἐν παλαιοτέροις χρόνοις ἀπέδωκαν τοσοῦτον εὐχύμους καὶ ἀγλαοὺς καρπούς, ἐπ᾽ ὠφελείᾳ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους ἀναλάβωσι πλήρη καὶ καρποφόρον τὴν λειτουργίαν αὐτῶν, καὶ οὕτως ἐπανατείλῃ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἡ ἀρχαία ἐκείνη εὔκλεια καὶ ὁ χρυσοῦς ἐκεῖνος τῆς Ἐκκλησίας αἰών,

καθ᾽ ὃν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἐκαλλιέργησε πάντας τοὺς κλάδους τοῦ ἐπιστητοῦ καὶ ἡ ἠθικὴ τοῦ Εὐαγγελίου ἀπέδωκε τὰ αἰώνια ἐκεῖνα πρότυπα, τὰ ὁποῖα θὰ τιμᾷ καὶ θαυμάζῃ ἐσαεὶ ἡ ἀνθρωπότης.

Ὀρθῶς διέγνω ἡ Ὑμετέρα πεπνυμένη ἀγάπη τίνων πρωτίστως ἔχει ἀνάγκην ἡ Ἐκκλησία πρὸς ἀνόρθωσιν κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν ὑποδείξεις. Ὑπὸ τὸν ἐμπνευσμένον δὲ καὶ πεφωτισμένον ζῆλον τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιότητος, ἡγουμένης καὶ προεξαρχούσης Ἱεραρχίας, ἥτις περικλείει ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς τοσοῦτον διαπρεπεῖς Ἱεράρχας, δὲν θὰ παρέλθῃ πολὺς χρόνος καὶ θὰ χαραχθῇ νέα ἐποχὴ κατὰ πάντα ἔνδοξος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡμεῖς ἐνταῦθα θὰ μετάσχωμεν οὐ μόνον τῆς χαρᾶς ἐν τῇ προόδῳ ταύτῃ, ἀλλὰ καὶ θὰ ἐπωφεληθῶμεν ὅσον ἔνεστι ταύτης εἰς τὰ τῆς καθ᾽ ἡμᾶς Ἐκκλησίας. Τοῦτο δὲ θὰ ἀποτελέσῃ οἱονεὶ τὸ ἀντισήκωμα τῆς ἐκ τῆς ἡμετέρας χορείας ἀποχωρήσεως τῆς Ὑμετέρας φίλης Σεβασμιότητος.

Μὲ τοιαύτας γνησίας ἀδελφικὰς εὐχὰς χαιρετίζομεν Ὑμᾶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἐν Χριστῷ ἀγαπητῶν ἀδελφῶν καὶ τρέφομεν ἀκράδαντον πεποίθησιν, ὅτι ἡ Ὑμετέρα ἀγάπη, χωρισθεῖσα ἡμῶν τοπικῶς, οὐδέποτε θὰ χωρισθῇ ἡμῶν πνευματικῶς, ἐνδιαφερομένη εἰλικρινῶς διὰ τὴν πλήρη εὐόδωσιν τῶν καθ᾽ ἡμᾶς καὶ ἀναμιμνησκομένη ἡμῶν ἐν ταῖς ἁγίαις Αὐτῆς πρὸς Κύριον εὐχαῖς, ὡς καὶ ἡμεῖς τοῦτο ποιοῦμεν.

Ἐπὶ τούτοις τὸν ἀδελφικὸν ἀπονέμοντες ἀσπασμὸν Αὐτῇ τε καὶ τοῖς περὶ Αὐτὴν ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς Συνοδικοῖς καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς Ἱεράρχαις, καὶ αἰτούμενοι ἄνωθεν ὅπως τὰ ἔτη Αὐτῆς ὦσιν ὡς πλεῖστα, ὑγιεινὰ καὶ σωτήρια,

διατελοῦμεν ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ

Ἐν Ἀρχιεπισκοπῇ, τῇ 4 Ἰουνίου 1918

† Ο ΚΥΠΡΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΣ
ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς

Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΝ ΔΙΩΓΜΩ

[Ἐπιστολὴ τοῦ Πανιερ. Μητροπολίτου Ὀδησσοῦ πρὸς τὸν Πανιερ. Μητροπολίτην Ἀθηνῶν].

Τῷ Πανιερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Ἀθηνῶν Μελετίῳ.

Πανιερώτατε Ἀρχιποίμην καὶ Δέσποτα,

Τὴν Ρωσικὴν Ὀρθόδοξον Πατριαρχικὴν Ἐκκλησίαν ἡ Θεία Πρόνοια ἐβουλεύθη νὰ ἐπισκεφθῇ διὰ μεγίστης δοκιμασίας. Ἡ Μπολσεβικὴ Κυβερνητικὴ ἐξουσία ὑποβάλλει αὐτὴν εἰς φρίκην ἀπαραδειγματίστων διωγμῶν. Πολλοὶ Ἐπίσκοποι καὶ ἑκατοντάδες πρεσβυτέρων ἐτυφεκίσθησαν εἰς οὐδὲν ἐνεχόμενοι, οἱ ναοὶ βεβηλοῦνται, τὰ ἱερὰ κειμήλια διαρπάζονται καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ τοῦ λαοῦ περιουσία καταληστεύεται.

Κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ ἔτους τούτου εὐλογίᾳ τοῦ Ἁγιωτάτου Πατριάρχου Τύχωνος ἐν τῷ τμήματι τῆς πρώην Ρωσίας, τῷ ἀποχωρισθέντι ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Οὐκραΐνα, ἐσχηματίσθη αὐτόνομος ἐκκλησ. περιφέρεια. Τὸ πρό τινος θριαμβεῦσαν ἐνταῦθα ἐπαναστατικὸν Διευθυντήριον, τεῖνον εἰς πλήρη ἀποχωρισμὸν τῆς Οὐκραΐνας ἀπὸ τῆς Ρωσίας σὺν ἄλλοις καὶ διὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ αὐτοκεφάλου, ὑπέβαλε τὴν νοτίαν Οὐκραϊνικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν εἰς σκληρὸν διωγμὸν ἐπ᾿ ὠφελείᾳ τῶν οὐνιτῶν τῆς Γαλικίας. Τῇ 5ῃ Δεκεμβρίου ὁ προκαθήμενος τῆς Οὐκραϊνικῆς Ἐκκλησίας Μητροπολίτης Κιέβου Ἀντώνιος, πρὸς μεγάλην θλῖψιν τοῦ ποιμνίου ὅλως ἀναιτίως συλληφθείς, ἀπήχθη τοῦ Κιέβου. Πᾶσαί μου αἱ προσπάθειαι πρὸς ἐξιχνίασιν τῆς αἰτίας τῆς συλλήψεως τοῦ Μητροπ. Ἀντωνίου ἀπέβησαν ἄκαρποι.

Ὑπὸ τὴν ἰδιότητα Τοποτηρητοῦ τοῦ συλληφθέντος Μητροπολίτου ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τῆς Οὐκραΐνας παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν Πανιερότητα, ἐν ὀνόματι τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης πρὸς τὸν ἀθῷον ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου ἀληθείας μάρτυρα, θερμῶς ἀφωσιωμένην εἰς τὴν Μεγάλην Οἰκουμενικὴν Ἐκκλησίαν καὶ διατελέσαντα Ἔξαρχον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἐν Γαλικίᾳ, ὅπως μεσιτεύσητε ὑπὲρ αὐτοῦ εἴτε αὐτόθι, εἴτε ὁπουδήποτε ἠθέλετε κρίνει ἐπάναγκες, μόνον παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ μᾶς βοηθήσητε ὅπως ἀπελευθε-

ρώσωμεν αὐτὸν ἐκ τῶν δεσμῶν του, ὡς καὶ τὸν μετ' αὐτοῦ ἐπ' ἴσης ἀναιτίως καθειρχθέντα Ἀρχιεπίσκοπον Βολύνης Εὐλόγιον.

Τόπος τῆς ἐγκαθείρξεως αὐτῶν εἶνε τὸ ἐν τῇ παρακαρπαθίῳ πόλει Μπουτσὰν οὐνιτικὸν μοναστήριον. Ἐκεῖθεν μοὶ γράφουσιν, ὅτι πάσχουσιν ἐκ ψύχους καὶ πείνης καὶ ἐκ στερήσεως τῆς ἀπὸ ὀρθοδόξου λειτουργίας παραμυθίας.

Ἐπὶ τούτοις ἐπισυνάπτω ἀντίγραφον διαμαρτυρίας, γενομένης τῇ 28 Δεκεμβρίου 1918 ὑπὸ μεγάλης συνελεύσεως τοῦ ὀρθοδόξου πληθυσμοῦ τῆς Ὀδησσοῦ.

Παρακαλῶν, ὅπως μνημονεύητέ μου ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν, διατελῶ μετ' εἰλικρινοῦς ὑπολήψεως καὶ πλήρους ἀφοσιώσεως.

Ἐν Ὀδησσῷ τῇ 31 Ὀκτωβρίου 1918 / 13 Ἰανουαρ. 1919.

Τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος ἐν Χριστῷ, ἀδελφὸς

† Ὁ Μητροπολίτης Χερσῶνος καὶ Ὀδησσοῦ ΠΛΑΤΩΝ

Σημ. Ἐ. Κ. Ἡ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἀναφερομένη διαμαρτυρία, συναποσταλεῖσα μετ' αὐτῆς, θὰ δημοσιευθῇ ἐν τῷ ἑπομένῳ φύλλῳ.

ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΝΑΚΤΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Ἐν τῷ φύλλῳ τῶν «Churches Times» τῆς 24 Ἰαν. ἐδημοσιεύθη ὁ ἔξοχος λόγος, ὃν ὁ Dr. Ronald M. Burrows, Διευθυντὴς τοῦ King College τοῦ Λονδίνου, ἀπήγγειλε κατὰ τὴν συγκέντρωσιν τῆς 23 Ἰαν. Ἀνασκοπῶν ὁ ῥήτωρ πάσας τὰς ἀνὰ τοὺς αἰῶνας παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, καὶ παραστήσας οὐ μόνον τὸν θερμὸν πόθον, ἀλλὰ καὶ τὴν βεβαίαν ἐλπίδα τῆς ἀνακτήσεως αὐτοῦ πρὸς συνέχισιν τῆς διακοπείσης λειτουργίας, ἀναφέρει ὁλόκληρον τὸ τελευταίως δημοσιευθὲν (14 Νοεμβρ.) σχετικὸν ποίημα τοῦ ἡμετέρου ποιητοῦ κ. Γ. Δροσίνη, ἐκφραστικώτατα δὲ παριστᾷ τὴν ζωηρὰν ἔντασιν τῆς βεβαιότητος τῆς ἀνακτήσεως τοῦ ναοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἠκούσθη ὁ μετὰ στόλου συμμαχικοῦ ὑπὸ ἑλληνικῶν πολεμικῶν πλοίων διάπλους τοῦ Ἑλλησπόντου μὲ κατεύθυνσιν τὴν ΚΠολιν.

«Οὐδ' ὑπάρχει λόγος — λέγει τελευτῶν ὁ ρήτωρ — νὰ θεωρηθῇ ὡς προσβολὴ διὰ τοὺς μουσουλμάνους τῆς ἰδίας ἡμῶν αὐτοκρατορίας ἡ ἀπόδοσις τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Πατριάρχου. Χριστιανικὸς ναὸς ὑπῆρχεν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐπὶ 1093 ἔτη ἀφ' ἧς Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἔκτισεν ἐκεῖ τὴν Βασιλικήν του. Ὁ σημερινὸς ναὸς ἦτο χριστιανικὸς ἐπὶ 921 ἔτη, ἀφ' ὅτου ὁ Ἰουστινιανὸς ἵδρυσεν αὐτὴν τῷ 532. Ὡς τουρκικὸν τέμενος διετέλεσε μόνον ἐπὶ 466 ἔτη. Αἱ ἱστορικαὶ ἐκεῖναι βυζαντιναὶ τοιχογραφίαι, τὰς ὁποίας οἱ μουσουλμᾶνοι ἀποστρέφονται, εὑρίσκονται ἀκόμη ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ ναοῦ, κεκρυμμέναι — καὶ συντηρηθεῖσαι — ὑπὸ τοῦ παχέος λευκοῦ ἐπιχρίσματος, καὶ προσκαλοῦσαι ἡμᾶς, ὡς ἀπογόνους τῶν ζωγραφησάντων αὐτάς, νὰ τὰς ἐλευθερώσωμεν ἀπὸ τὰ δεσμά. Ἐν ἀναλόγῳ περιπτώσει ὁ Χριστιανισμὸς δὲν θὰ ἀνεγνώριζεν εὐχαρίστως τὰς αἰσθηματικὰς καὶ ἱστορικὰς ἀξιώσεις τοῦ Ἰσλάμ;...»

Οἱ «Church Times» (10 Ἰαν.) ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀνωτέρω ὑπὲρ τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐνεργείας γράφουσι τὰ ἑξῆς: Εἶνε ἐκτὸς πάσης ἀντιρρήσεως, ὅτι, προκειμένου νὰ σωθῇ ἡ Ἁγία Σοφία, πᾶς ὁ κηδόμενος τοῦ ζητήματος καθ' ἣν στιγμὴν διακυβεύεται, ὀφείλει νὰ ἐνεργήσῃ ταχέως καὶ δραστηρίως. Ἡ καταρτισθεῖσα ἐπὶ τούτῳ Ἐπιτροπὴ ἀπήρτισε τὸ σχέδιον τῆς ἐνεργείας της, ἡ δ' ἔκκλησίς της πρὸς τοὺς χριστιανοὺς τῆς τε ἡμετέρας χώρας καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἀπέκτησαν ἰδιαιτέραν βαρύτητα ἀφ' ἧς ἐδέχθη τὴν προεδρείαν ὁ Λόρδος Bryce. Ἐπειδὴ δὲ ὁ χρόνος ἀπομένει βραχύς, ὅ τε κλῆρος καὶ οἱ λοιποί, ὅσοι εἶνε εἰς θέσιν νὰ γνωρίσωσιν εἰς εὐρεῖαν ἀκτῖνα τὸ πρᾶγμα, δὲν πρέπει νὰ χάνωσι καιρὸν ἀναμένοντες νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετ' αὐτῶν ἡ Ἐπιτροπή. Πολὺ ἐπ' ἴσης ἐλπίζομεν, ὅτι ὁ λαὸς θὰ σπεύσῃ νὰ γράψῃ πρὸς τοὺς ἐν τῇ Βουλῇ ἀντιπροσώπους του, προτρέπων νὰ ἐπισπεύσωσι τὰς ἐνεργείας των ὑπὲρ τῆς ἀποδόσεως τῆς Ἁγίας Σοφίας εἰς τὴν χριστιανικὴν λατρείαν.

Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐκαραδοκοῦμεν μεθ' ὑπομονῆς περίστασιν τοιαύτην, ὁποία παρουσιάζεται τώρα, θὰ ἦτο δὲ ἔσχατον ὄνειδος, ἐάν, δι' ἀπάθειάν μας, ὁ ἔνδοξος οὗτος ναός, ὁ δεύτερος ἐν τῷ Χριστιανισμῷ, κατεδικάζετο νὰ ἐξακολουθῇ παραμένων ὡς τέμενος τοῦ Ἰσλάμ».

Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ὁ «The Guardian» τοῦ Λονδίνου (9 Ἰαν.) δημοσιεύει λίαν ἐνδιαφέρον ἄρθρον «περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Κωνσταντινουπόλεως».

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ζωηρᾶς ἐν τῷ ἀγγλικῷ τύπῳ ἀνακινήσεως τοῦ ζητήματος τῆς ἀποδόσεως τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας εἰς τοὺς δικαιούχους, πυκναὶ ἐπιστολαὶ διαφόρων ἐξεχόντων ἐν τοῖς γράμμασι προσώπων δημοσιεύονται, ἀναφερόμεναι μὲν εἰς διαφόρους ἱστορικὰς ἢ τεχνικὰς λεπτομερείας, πᾶσαι δὲ ἀνυπόκριτον ἐκφράζουσαι χαρὰν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ναοῦ καὶ θερμῶς συνηγοροῦσαι ὑπὲρ αὐτῆς. Ὡς χαρακτηριστικὸν δὲ τῆς ἐπιστολιμαίας ταύτης κινήσεως ἀναφέρομεν καὶ τοῦτο: ὁ κ. J. A. Douglas ἐν ἐπιστολῇ του πρὸς τοὺς «Church Times» (24 Ἰαν.) δι᾽ ὑστερογράφου ἐρωτᾷ: «διατί ὁ κ. Gurney (σημ. Ε. Κ.: ὁ συγγραφεὺς τοῦ προδημοσιευθέντος ἄρθρου) γράφει «**Sancta** Sophia»; Οὐδ᾽ ἓν λατινικὸν ἴχνος ὑπάρχει ἐπὶ τῆς οἰκοδομῆς, εἰ μὴ ἀναμνήσεις τραγῳδίας καὶ προδοσίας. Τὸ «**Aghia** Sophia» εἶνε ἄκομψον διὰ τὸ ἀγγλικὸν οὖς. Τὸ «**Saint** Sophia» εἶνε μία ἁρμόζουσα μετάφρασις. Ἀλλὰ «**Sancta** Sophia»; Πόσον ὡραῖα θὰ ἠχῇ ὁ τίτλος οὗτος διὰ τῶν ὀρέων! (σημ. Ε. Κ.: δῆλα δὴ εἰς τὰ ὦτα τῶν Καθολίκων τῆς Ρώμης).

Ἀπὸ τοῦ κατ᾽ αὐτὰς ληφθέντος φύλλου τοῦ «The Guardian» (30 Ἰαν.) ἀρυόμεθα τὰς ἀκολούθους πληροφορίας περὶ τῆς γενομένης συγκεντρώσεως:

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς συγκεντρώσεως τόσον πλῆθος εἶχε συρρεύσει εἰς τὴν εὐρεῖαν αἴθουσαν τοῦ Cannon-Street Hotel, ὥστε πλεῖστοι ἵσταντο ὄρθιοι. Καὶ κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἀνεγνώσθησαν ἐπιστολαὶ τοῦ Λόρδου Halifax, αἰτοῦντος συγγνώμην διότι, ὡς ἐκ τῶν μεγάλων τοῦ ταξειδίου καὶ τοῦ καιροῦ δυσκολιῶν, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἔλθῃ ἐκ Hickleton, καὶ τοῦ κ. D. C. Lathbury γράφοντος, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἀποδόσεως τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας κατ᾽ οὐδένα τρόπον ἐπιδέχεται ἐπὶ πλέον ἀναβολήν, διότι, ἐφ᾽ ὅσον οὗτος παραμένει εἰς τὰς τουρκικὰς χεῖρας, οἱ Τοῦρκοι δὲν θὰ κατανοήσουν ὅτι ἡττήθησαν. Εἶτα δὲ τὸν λόγον λαβὼν ὁ κ. Athelstan Riley εἶπεν, ὅτι, ἐφ᾽ ὅσον γνωρίζει, αὕτη εἶνε ἡ πρώτη ἐν Ἀγγλίᾳ συγκέντρω-

σις πρὸς συνηγορίαν ὑπὲρ τῆς ἀποδόσεως τῆς Ἁγ. Σοφίας εἰς τὴν χριστιανικὴν προσευχήν, ἐαν δὲ ἐκάλουν εἰς συμμετοχὴν ὅλα τὰ ἐν τῇ χώρᾳ ἐκκλησ. σώματα, θὰ ἐπληροῦτο ἀσφαλῶς ὁλόκληρον τὸ Albert Hall. Τούτου ἕνεκα ἡ πρώτη συγκέντρωσις περιωρίσθη εἰς μόνα τὰ μέλη τῆς Ἀγγλικ. Ἐκκλησίας. Ἐξ ὅσων περιφήμων ναῶν εἶδεν ἐν Εὐρώπῃ, οὐδένα ἐγνώρισεν ἐνδοξότερον καὶ εὐγενέστερον ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ τῆς Ἁγ. Σοφίας. Περιγράψας εἶτα αὐτὴν λεπτομερῶς καὶ ἐξιστορήσας τὰς τύχας της, ἐτόνισεν ὅτι οὐδεὶς ναὸς ἐν τῷ κόσμῳ ἔχει τοιαύτην ἱστορίαν. Μνησθεὶς τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων βεβηλώσεως τοῦ ναοῦ, ἐπήγαγεν: «Οὐδόλως λοιπὸν θαυμαστόν, ὅτι ἀπὸ τῆς φρικτῆς ἐκείνης ἡμέρας ἡ Ἀνατολὴ οὐδέποτε ᾐσθάνθη ἐμπιστοσύνην πρὸς τὴν δυτικὴν Χριστιανοσύνην. Ἀπέκειτο λοιπὸν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀγγλίας νὰ ἐξαλείψῃ ἀπὸ τὴν δυτικὴν Χριστιανοσύνην τὴν κηλῖδα ἐκείνην. Καὶ θὰ ἤθελεν αὕτη νὰ κάμῃ ἔκκλησιν εἰς ὅλους τοὺς ἐν Εὐρώπῃ ἐραστὰς τῆς Τέχνης καὶ τοῦ Ὡραίου, ἀναφωνοῦσα, ὅτι ἡ ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας ἐγκατάλειψις τοῦ ναοῦ θ᾽ ἀπετέλει σκάνδαλον». Μετά τινα ἄλλα σχετικὰ πρὸς τὸν ἀνήκουστον ζυγὸν τῶν Τούρκων καὶ τὸ ἀδύνατον τῆς ἐπὶ πλέον ὑπ᾽ αὐτῶν διακυβερνήσεως χριστιανικῶν λαῶν, προὐτάθη πρὸς ἔγκρισιν τὸ ἑξῆς ψήφισμα:

«Ἐν ὀνόματι τῆς δικαιοσύνης ὑπὲρ τῶν ἐπὶ μακρὸν δεινοπαθησάντων καὶ καταδυναστευθέντων χριστιανῶν τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας ἡ συγκέντρωσις αὕτη συνιστᾷ τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἀποδόσεως τοῦ μεγάλου χριστιανικοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας εἰς τὴν χριστιανικὴν προσευχήν».

Ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως ὡμίλησεν εἶτα ὁ Ἐπίσκοπος Ὀξφόρδης. Τὴν εἰς τουρκικὸν τέμενος μεταβολὴν τοῦ ναοῦ ἀπέδωκεν εἰς τὴν πικρίαν τῆς διαστάσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. «Ὅταν οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, αὕτη ἤδη παρέμεινεν ἀλειτούργητος ἐπὶ μῆνας τινάς, διότι λεγάτος τις λατῖνος εἰσελθὼν ἐτέλεσε τὴν θείαν εὐχαριστίαν μετ᾽ ἄρτου ἀζύμου, διὸ καὶ κατελείφθη ὑπὸ τῶν Ἀνατολιτῶν Ὀρθοδόξων ἐπί τινα καιρὸν ἵνα καθαρθῇ τοῦ λατινικοῦ ἄγους. Ἦτο ἱστορικῶς ἀληθές, ὅτι ἡ σημερινὴ θέσις τοῦ ναοῦ ἦτο ἀποτέλεσμα θείας δίκης διὰ τὰς διαιρέσεις τοῦ χριστ. κόσμου. Ἡ κρίσις αὕτη δὲν ἐξηγοράσθη μέχρι

τοῦδε. Σήμερον ὅμως ἐπῆλθε μία πολιτικὴ εὐκαιρία, καθ' ἥν, καίτοι ὁ Χριστιανισμὸς διατελεῖ κεχωρισμένος εἰς τμήματα, ἀλλ' ὅμως ὅλοι οἱ χριστιανοὶ δύνανται ἐν σώματι νὰ ζητήσωσι τὴν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἀπόδοσιν τῆς Ἁγίας Σοφίας». Ἀναιρέσας κατόπιν τὸν πιθανὸν ἰσχυρισμόν τινων, ὅτι θὰ προσεβάλλετο τὸ αἴσθημα τῶν ἐν τῇ Βρεττανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ Μωαμεθανῶν, ἐπήγαγεν: «Ἡ Ἁγία Σοφία ἦτο οὐχὶ μωαμεθανικὸν τέμενος. Ἡ Κωνσταντινούπολις οὔτε Μέκκα ὑπῆρξεν, οὔτε Μεδίνα· ὑπῆρξεν ἁπλῶς ἓν σύμβολον μωαμεθανικῆς τουρκικῆς κατακτήσεως, ὁ δὲ μωαμεθανισμὸς ἤδη καλῶς ἐνόησεν, ὅτι καιρὸς εἶνε πλέον νὰ καταλυθῇ αὕτη».

Μετὰ τὰς ἀγορεύσεις καὶ τῶν κ. κ. Burrows καὶ Douglas, τὸ ψήφισμα ἐγένετο δεκτὸν ὁμοφώνως.

Ἐν τῷ ἐγγράφῳ, ὅπερ ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπηύθυνε πρὸς τὸν τύπον καὶ πρὸς πάντας τοὺς δυναμένους νὰ συμβάλωσιν εἰς τὸ ζήτημα, λέγει: «Ἡ Ἐπιτροπή, μελετήσασα τὸ ζήτημα τοῦ ἐν ΚΠόλει ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἐσχημάτισε τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ μόνη ἐγγύησις τῆς εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἀποδόσεώς του, τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς δικαίας μεταχειρίσεως τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς, εἶνε ἡ ἐκ ΚΠόλεως ἀπομάκρυνσις τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως». Ἡ δραστηριότης τῆς Ἐπιτροπῆς παρήγαγε μεγάλην κίνησιν ὑπὲρ τοῦ ζητήματος ἐν τῇ κοινῇ γνώμῃ, προγράμματα δὲ κατηρτίσθησαν πρὸς ὀργάνωσιν δημοσίων συγκεντρώσεων, προσευχῶν καὶ ἄλλης δημοσιογραφικῆς δράσεως.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀκριβῶς αὕτη εἶνε τὸ ὑπὲρ τῆς ἀποδόσεως τῆς Ἁγίας Σοφίας καταρτισθὲν Κομιτᾶτον, περὶ οὗ ἐτηλεγραφήθη ἐσχάτως ἐκ Λονδίνου εἰς τὸν ἡμέτερον τύπον.

ΚΟΙΝΑ ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ
ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΚΑΙ ΑΡΜΕΝΙΩΝ

Συνεπείᾳ σχετικοῦ ἐρωτήματος τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Ἀθηνῶν διαβιβασθέντος διὰ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἐλήφθη ἡ ἀκόλουθος ἀπάντησις τῆς Ἐκκλησίας ΚΠόλεως:

Ἀριθ. Πρωτ. 558.

Ἐξοχώτατε,

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ὑπὸ τῆς Αὐτῆς Ἐξοχότητος διὰ τῆς ἀπὸ κα΄. λήγοντος ἐπιστολῆς Αὐτῆς πεμφθὲν ἡμῖν τηλεγράφημα τοῦ Σε-

βασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν περὶ τῶν ἐκεῖ μνημοσύνων ὑπὲρ Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων, προαγόμεθα, ἀποφάσει συνοδικῇ, παρακαλέσαι Αὐτὴν ὅπως, εὐαρεστουμένη, διαβιβάσῃ τῇ Αὐτοῦ Σεβασμιότητι τὴν ἀκόλουθον ἡμῶν ἀπάντησιν εἰς τὸ περὶ τοῦ ὡς ἄνω θέματος ἐρώτημα. Ὅτι δηλαδὴ κατὰ τὰ γενόμενα τελευταίως ἐνταῦθα κοινὰ μνημόσυνα εἴτε ἀπὸ μέρους τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, εἴτε ἀπὸ μέρους τῶν Ἀρμενίων, ἐφηρμόσθη καὶ ἐφαρμόζεται ἡ ἑξῆς πρᾶξις. Ἐν μὲν τοῖς ὀρθοδόξοις ναοῖς μόνον κατὰ τὴν ἐπιμνημόσυνον τελετὴν καὶ ἀφοῦ προηγηθῇ ἡ ἀνάγνωσις ὑπὸ τῶν ἡμετέρων κληρικῶν τῶν νενομισμένων ἐπιμνημοσύνων εὐχῶν, ἀκολουθεῖ ἡ ἀνάγνωσις ὑπὸ τῶν ἀντιπροσωπευόντων τὴν Ἀρμενικὴν ἐκκλησίαν κληρικῶν, φερόντων τὰ ἴδια αὐτῶν ἱερὰ ἄμφια, τῶν ἐν χρήσει παρ' αὐτοῖς ἀναλόγων εὐχῶν. Ἐν δὲ τοῖς Ἀρμενικοῖς ναοῖς, ἐπίσης κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μνημοσύνου μόνον, καὶ μετὰ τοὺς Ἀρμενίους κληρικούς, οἱ ἡμέτεροι ἀντιπρόσωποι κληρικοί, φέροντες τὸ μικρὸν ὠμοφόριον, ἐὰν ὦσιν ἀρχιερεῖς, καὶ ἐπιτραχήλιον ἢ μόνον ἐπιτραχήλιον, ἐὰν ὦσιν ἱερεῖς, ἀναγινώσκουσι τὴν ἐπιμνημόσυνον εὐχήν. «Ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων κ.τ.λ.» μετὰ τῆς ἐπιφωνήσεως: «Ὅτι σὺ εἶ ἡ ἀνάστασις κ.τ.λ.» καὶ οὐδὲν πλέον.

Καὶ μετὰ τὴν ἐπιμνημόσυνον τελετὴν ἀπαγγέλλονται ἑκατέρωθεν ἀνάλογοι τῇ περιστάσει λόγοι.

Ἐπευχόμενοι δὲ Θεόθεν τὰ κράτιστα, διατελοῦμεν μετὰ πολλῆς τιμῆς.

αϡιθ' Ἰανουαρίου κδ'.

Ὁ Τοποτηρητὴς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ ἐν Χῷ διάπυρος εὐχέτης

† Ὁ Προύσης ΔΩΡΟΘΕΟΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἐκκλησιαστικά.

Ἐκλογὴ Ἐπισκόπου βοηθοῦ τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν. — Τοῦ τέως βοηθοῦ Ἐπισκόπου τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν Θεοφιλεστάτου Ροδοστόλου κ. Ἀλεξάνδρου μετατεθέντος ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου εἰς τήν, διὰ τοῦ ἄρθρου 4 περὶ συστάσεως Ἀρχιεπισκοπῆς ἐν Ἀμερικῇ νόμου, προβλεπομένην θέσιν βοηθοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης, διὰ τὴν ἐν τῇ Μητροπό-

λει κενωθεῖσαν θέσιν τῇ προτάσει τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀθηνῶν κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς παρελθούσης Δευτέρας ἡ Ἱ. Σύνοδος ἀπεφάσισε νὰ ἐκλέξῃ νέον βοηθὸν Ἐπίσκοπον.

Οὕτω τῶν τεσσάρων μελῶν τῆς Ἱ. Συνόδου κατελθόντων ἀμέσως εἰς τὸν ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ μητροπολιτικοῦ μεγάρου ναΐσκον τοῦ ἁγ. Ἀνδρέου, διὰ κανονικῶν ψήφων ἐκ τῶν τριῶν ὑποψηφίων Ἀρχιμανδριτῶν Ἱεροθέου Μπόκολα, Β' Γραμμ. τῆς Ἱ. Συνόδου, Δημητρίου Πάζη καὶ Δαμασκηνοῦ Παπανδρέου ἐξελέγη παμψηφεὶ ὁ πρῶτος ὑπὸ τὸν ψιλὸν τίτλον τῆς κατὰ τὸν ἱερὸν ἰδίᾳ ἀγῶνα τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας διαλαμψάσης Ἐπισκ. Ταλαντίου.

Ἐπικαίρως ἐνταῦθα σημειοῦται, ὅτι διὰ πρώτην φορὰν ἐν τῇ αὐτοκεφάλῳ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος ἐφηρμόσθη τὸ τοιοῦτο τῆς ἐκλογῆς σύστημα, τὸ ἐν χρήσει ἐν ταῖς ὀρθοδόξοις Πατριαρχικαῖς Ἐκκλησίαις.

Τῇ ἐπιούσῃ, μικρὸν πρὸ τῆς μεσημβρίας, χοροστατοῦντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀθηνῶν ἐν τῷ αὐτῷ παρεκκλησίῳ ἐγένετο ἡ τελετὴ τοῦ μηνύματος, μετὰ δὲ τὴν ὑπογραφὴν τῆς Πράξεως τῆς ἐκλογῆς ὑπὸ πάντων τῶν Σεβ. Συνοδικῶν ἡ Α. Σ. ὁ Μητροπολίτης προσεφώνησε τὸν ἐψηφισμένον Ἐπίσκοπον Ταλαντίου, μνησθεὶς τῆς κατὰ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα δράσεως τοῦ τελευταίου Ἐπισκόπου Ταλαντίου Νεοφύτου, ἀγωνισθέντος ὑπὸ τὸν Ἀθανάσιον Διάκον καὶ πεσόντος ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἅμα δ' ἐκφράσας τὴν ἐλπίδα, ὅτι καὶ ὁ ἐψηφισμένος διάδοχος τοῦ ἀειμνήστου Νεοφύτου ἀναδειχθήσεται ἄξιος τῶν προσδοκιῶν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ χειροτονία τοῦ ἐψηφισμένου ἐγένετο τῇ προχθὲς Τετάρτῃ, μνήμῃ τοῦ ἁγίου Φωτίου, Πατριάρχου ΚΠόλεως, συνιερουργούντων τῶν Σεβ. συνοδικῶν, ἐν πληθούσῃ ἐκκλησίᾳ.

Ὁ νέος Ἐπίσκοπος Ταλαντίου, μετὰ τὴν διανομὴν τοῦ ἀντιδώρου ἀνελθὼν εἰς τὸ μητροπολιτικὸν μέγαρον, ἐδέχθη ἐν ταῖς αἰθούσαις αὐτοῦ τὰ συγχαρητήρια τῆς τε Ἱεραρχίας, τοῦ λοιποῦ κλήρου καὶ πλήθους πολλοῦ εὐσεβῶν, σὺν ἄλλοις δὲ καὶ τῶν διδασκαλισσῶν καὶ μαθητριῶν τοῦ Παρθεναγωγείου Χίλλ, οὗ μέχρι χθὲς ὁ Θεοφιλ. Ταλαντίου διετέλει διδάσκαλος τῶν ἱερῶν καὶ ἐφημέριος τοῦ ναϋδρίου αὐτοῦ. Εἰς συγκινητικὴν προσφώνησιν μιᾶς τῶν μαθητριῶν ἀπὸ μέρους τοῦ Παρθεναγωγείου ὁ Θεοφιλ. Ταλαντίου ἀντεφώνησε διὰ λόγου μεστοῦ πατρικῶν ὑποθηκῶν.

—Ἡ Α. Σ. ὁ Μητροπολίτης χοροστατήσας τῷ παρελθόντι Σαββάτῳ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ζωδόχου Πηγῆς ἐχειροθέτησεν εἰς Οἰκονόμον τὸν ἐκ τῶν ἐφημερίων τοῦ ναοῦ τούτου αἰδεσ. Διονύσιον Καλαφάτην.

«Ὁ Μέγας Φώτιος». — Ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ Μεγάλου Φωτίου ὁ ἐνταῦθα φερώνυμος Ἐπιστημονικὸς Θεολογικὸς Σύνδεσμος ἐτέλεσε τῇ παρελθούσῃ Τετάρτῃ (6) τὴν ἐτησίαν αὐτοῦ πανήγυριν ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ, ἱερουργούσης μὲν ἁπάσης τῆς Ἱ. Συνόδου ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τοῦ Ἐπισκόπου Ταλαντίου, παρόντων δὲ πάντων τῶν μελῶν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν Πρόεδρον τοῦ Συνδέσμου Ἀρχιμ. Χρυσόστομον Παπαδόπουλον, Καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου. Τὸν πανηγυρικὸν τοῦ ἑορταζομένου ἁγίου ἐξεφώνησεν ὁ ἐκ τῶν μελῶν κ. Δημήτριος Παπασωτηρίου, φοιτητὴς τῆς Θεολογίας.

Συγχαρητικαὶ εὐχαί. — Ἐπὶ τῇ προχθὲς (6) ἀγομένῃ μνήμῃ τοῦ μεγάλου ἐν τοῖς Πατριάρχαις ΚΠόλεως Φωτίου ἡ Α. Σ. ὁ Μητροπολίτης διεβίβασε τηλεγραφικῶς τὰς συγχαρητικὰς αὐτοῦ ἐπευχὰς τῷ ἄγοντι τὰ ὀνομαστήρια

...του Μακαριωτάτῳ Πάπᾳ καὶ Πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας κ. Φωτίῳ.

Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον.—Τῇ παρελθούσῃ Δευτέρᾳ (4) ἐν τῷ ἱερῷ μητροπολιτικῷ ναῷ προνοίᾳ τῆς Πρυτανείας τῶν Πανεπιστημίων ἐτελέσθη λειτουργία καὶ μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τοῦ τε ἀειμνήστου ἱδρυτοῦ τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἰωάννου Δομπόλη, καὶ τοῦ, ἀφ' οὗ τὸ Πανεπιστήμιον προσέλαβε τὴν ἐπωνυμίαν, ἀοιδίμου Ἰωάννου Καποδιστρίου, πρώτου τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος Κυβερνήτου. Τῆς ἐπιμνημοσύνου τελετῆς προέστη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀθηνῶν, παρῆσαν δὲ κατ' αὐτὴν ὁ ἀντιπρύτανις κ. Ἀγγελόπουλος, οἱ Καθηγηταὶ καὶ τὸ προσωπικὸν τῶν Πανεπιστημίων. Ἕνεκεν ἀσθενείας τοῦ ἐκλεγέντος ὡς ῥήτορος τῆς ἡμέρας κ. Μαργαρίτου Εὐαγγελίδου, τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς Φιλοσ. Σχολῆς, ἐπιμνημόσυνος λόγος δὲν ἀπηγγέλθη.

Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων.—Κατ' εἰδήσεις ἡμῶν ἐξ Ἱεροσολύμων, τὸν Πατριάρχην Δαμιανὸν ἐπαναχθέντα ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ ἐγκαθιδρυθέντα ἐν τοῖς Πατριαρχείοις δὲν ἀνεγνώρισαν ὡς κανονικὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων, μετὰ τὴν δευτέραν ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος ἀποκήρυξιν αὐτοῦ, ἐκ μὲν τῶν ἀρχιερέων ὁ πρῶτος τῇ τάξει Μητροπολίτης Πτολεμαΐδος κ. Κελαδίων, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν Ἁγιοταφιτῶν ἀδελφῶν οἱ Ἀρχιμανδρῖται Ἰωακεὶμ Γιακουμάκης, Ἱππόλυτος, Πάμφιλος, Φώτιος Ἰωαννίδης, Φώτιος ἀναπληρωτὴς τοῦ Δραγουμάνου, οἱ ἱερομόναχοι Δαμιανὸς καὶ Τιμόθεος, οἱ διάκονοι Νάρκισσος, Κωνστάντιος καὶ Παλλάδιος, ὁ μοναχὸς Λεόντιος, Ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Ἀββᾶ Θεοδοσίου, καί τινες ἄλλοι, παραιτηθέντες ἅμα τῶν ἀνατεθειμένων αὐτοῖς διακονιῶν.

Αἱ αὐταὶ εἰδήσεις ἀναφέρουσιν, ὅτι ὁ Π. Δαμιανός, ἀμέσως μετὰ τὰς ἑορτὰς συγκαλέσας τὴν Σύνοδον, ἐπέβαλεν αὐτῇ ὅπως ὑπογράψῃ πρᾶξιν ἀναιρετικὴν τῆς τε πρώτης καὶ τῆς δευτέρας ἀποκηρύξεως αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος.

Διὰ τὰς βουλγαρικὰς θηριωδίας.—Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Ἐδιμβούργου, ἀπαντῶν εἰς τὴν διὰ τὰς βουλγαρικὰς θηριωδίας διαμαρτυρίαν τῶν ἡμετέρων Πανεπιστημίων, διατρανοῖ τὴν «βαθεῖαν ἐξ αὐτῆς ἐντύπωσιν, συμμερίζεται πληρέστατα τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν φρίκην, ἣν ᾐσθάνθη καὶ τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, καὶ ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα, ὅτι οἱ διαπράξαντες τὰ ἐγκλήματα ταῦτα ἐναντίον τοῦ πολιτισμοῦ θὰ τύχωσιν ἀναποφεύκτως τῆς δικαίας τιμωρίας».

ΝΕΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΑΙ

*ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ**

εἰς τὴν ἐν τοῖς ὑπ' ἀριθ. 179 καὶ 180 φύλλοις τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Κήρυκος» ἐπίκρισιν τῆς ὑπ' ἐμοῦ συγγραφείσης Ἱερᾶς ἱστορίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

2ον) Βεβαίως καὶ ἐγὼ νομίζω ὅτι οἱ ἄνδρες τῆς Π. Διαθήκης πρέπει νὰ παρίστανται ὡς ἄνθρωποι μὲ τὰς ἀρετάς των καὶ τὰς ἐλλείψεις των· ἀλλ' ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ ἀπὸ τούτου μέχρι τῆς ἀντιλήψεως ὅτι πρέπει νὰ διηγώ-

*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου.

μεθα εἰς ἀθῷα παιδία καὶ αὐτὰς τὰς κακουργίας τῶν ἀνδρῶν τούτων (Κάϊν, Δαυῒδ πρὸς Οὐρίαν) ἢ τὰς ἀνηθικότητας αὐτῶν, κατὰ τὴν σύγχρονον τοὐλάχιστον ἀντίληψίν μας (π. χ. γάμος Ἰακὼβ μὲ 2 ἀδελφάς). Καὶ ὅμως ὁ ἐπικριτὴς κ. Καρπάθιος, ἀδιαφορῶν ἂν ὅλα αὐτὰ καταρρίπτουν πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν παίδων πρόσωπα προβαλλόμενα εἰς αὐτοὺς ὡς πρότυπα, μὲ κατακρίνει διότι παρασιωπῶ πάντα ταῦτα καὶ ἀπαιτεῖ νὰ καθίστανται γνωσταὶ εἰς τοὺς παῖδας ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀθλιότητες διὰ νὰ δημιουργῆται οὕτως εἰς αὐτοὺς «ἡ ἀνάγκη τῆς προσδοκίας τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ»!, ὡσεὶ ἡ κατανόησις τῆς ἀναγκαιότητος τῆς ἐνανθρωπήσεως εἶχεν ἀνάγκην ταπεινῶν μέσων, καὶ ὡσεὶ νὰ μὴ ἤρκει πρὸς κατανόησιν ταύτης ἡ ἔξαρσις τῆς ἐλεεινῆς καταστάσεως τοῦ κόσμου καθόλου, χωρὶς νὰ καταφεύγωμεν εἰς ἐξεικόνισιν τῶν καθ' ἕκαστον ἀθλιοτήτων! Αἱ τοιαῦται περιγραφαὶ πράξεων κακοήθων μόνον κακὴν καὶ ἐπιβλαβῆ ἐντύπωσιν ἀφίνουσιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδός, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπιδρᾷ μᾶλλον ἡ ἐντύπωσις τῆς πράξεως ἢ ἡ ἐντύπωσις ἐκ τῶν διδασκαλικῶν ἠθικολογιῶν.

3ον) Ὁ κ. Καρπάθιος μὲ ἐλέγχει διότι ἐπιτρέπω εἰς ἐμαυτὸν «μείζονα παρ' ὅσην ἔπρεπεν ἐλευθερίαν ἐν τῇ χρήσει τῶν πηγῶν»· εἰς ἀπόδειξιν δὲ τοῦ ἰσχυρισμοῦ του τούτου φέρει δύο παραδείγματα, προφανῶς τὰ ἰσχυρότερα, ἐξ ὧν δύναται νὰ κρίνῃ καὶ περὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν παρασιωπουμένων. Ὁ κ. ἐπικριτὴς λοιπὸν μὲ ἐλέγχει πρῶτον διότι λέγω ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει νοῦν, ἐνῷ κατ' αὐτὸν ἡ λέξις νοῦς δὲν ἀποδίδει κατὰ βάθος καὶ πλάτος τὸ πνεῦμα τοῦ Μωϋσέως!, ὡσεὶ ἐπρόκειτο εἰς τοὺς παῖδας τῆς α' τοῦ ἑλληνικοῦ νὰ γίνῃ μάθημα βιβλικῆς θεολογίας· θὰ προετίμα ὁ κ. ἐπικριτὴς νὰ ἔλεγον ἀντὶ τούτου ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐδημιουργήθη «κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν». Ἀλλὰ πρὸς τί παῖδες τῆς α' τοῦ ἑλληνικοῦ νὰ ἀποστηθίζωσιν ὅρους, οὓς δὲν ἐννοοῦσι; ἢ μήπως θέλει νὰ δώσωμεν καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ ὅρου; δὲν ἀρκεῖ νὰ μάθωσι τὴν σημασίαν τούτου εἰς τὴν γ' τοῦ ἑλληνικοῦ, ἐν τῇ κατηχήσει;

Ἐπίσης ὁ κ. ἐπικριτὴς εὑρίσκει τρωτὸν ὅτι, μὴ θέλων νὰ παραστήσω εἰς τὰ ὄμματα τῶν παίδων τὸν νομοθέτην τοῦ «οὐ φονεύσεις» φονεύοντα ἐξ ὀργῆς, ἠθέλησα νὰ τὸν παρουσιάσω ὡς φονεύοντα ἐν ἀμύνῃ. Τοῦτο ὁ κ. ἐπικριτής, λησμονῶν ὅτι δὲν προσφέρομεν τὴν ἱστορικὴν ὕλην τῆς Π. Δ. χάριν αὐτῆς ταύτης, ἀλλὰ χάριν θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν σκοπῶν, θεωρεῖ ὡς παράβασιν στοιχειωδῶν νόμων τῆς ἱστοριογραφίας (!), διότι ἡ ἀφήγησίς μου δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν γραφικὴν διήγησιν. Καὶ ὅμως αὐτὸ τὸ ὁποῖον ὁ κ. Καρπάθιος θεωρεῖ ὡς τρωτόν, τὸ ἐγκρῖναν τὸ βιβλίον μου ἐποπτικὸν συμβούλιον θεωρεῖ ὡς προτέρημα, ὅτι δηλ. διαμορφῶ τὴν ἔκθεσιν τῶν γεγονότων καὶ παρέχω διήγησιν «ἀπέχουσαν μέν πως τῆς πιστῆς ἀποδόσεως τοῦ κειμένου τῆς Π. Δ., ἀλλὰ προσαρμοζομένην, γενικῶς εἰπεῖν, πρὸς τὰς διανοίας μικρῶν μαθητῶν».

(ἕπεται συνέχεια).

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ: Ἀθηνῶν δρχ. 10, Ἐπαρχιῶν δρχ. 12, Ἐξωτερικοῦ δρχ. 15.
Ἕκαστον τεῦχος δρχ. 0.35.

Διευθυντὴς ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ
Τακτικὸς Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου
Γραφεῖα ἐν τῇ ἱ. Μητροπόλει Ἀθηνῶν.

Ἀπευθυντέον: Ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν Σύνταξιν: Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ «Ἐκκλ. Κήρυκος».— Αἱ' ἐμβάσματα συνδρομῶν καὶ ἀποστολὴν τοῦ φύλλου: Πρὸς τὴν Διαχείρισιν τοῦ «Ἐκκλ. Κήρυκος».